

Jazyk ako súčasť procesu integrácie (na príklade Európskej únie a Ruskej federácie)

Jarmila Rusiňáková

Abstract

Language as Part of the Integration Process (An Example of the European Union and Russian Federation). *The presented article is based on the analysis of the language policy of two different political subjects - the European Union as an international organisation and the Russian Federation as a big multi-ethnic state and their practical application with the aim to define common characteristics as well as differences based on two substantial functions of language - the means of communication on one hand and manifestation of national (ethnic) identity on the other hand. The aim of the article is to analyse the impact of potential contradiction of the two characteristics aimed at unification of people forming certain social subjects, resp. its atomization (political, social, cultural) ending in the language discrimination or in an unwanted ethnic conflict. From this point of view the problem goes beyond linguistic issues and thus, it becomes part of the political life, and this way, it becomes the subject of other humanities.*

Keywords: integration, language policy, globalization, multilingualism, lingua franca, Russian language, nation.

Kľúčové slová: integrácia, jazyková politika, globalizácia, multilingvizmus, lingua franca, ruský jazyk, národ.

Úvod

Svetové jazykové spoločenstvo pozostáva z viac ako 7 tisíc jazykov, pričom jednojazyčné spoločenstvo v čistej forme už prakticky nikde vo svete neexistuje (istú výnimku tvorí Japonsko, Portugalsko a kórejské štáty). Téma jazyka (jazykov) je preto predmetom zvyšujúceho sa záujmu viacerých spoločensko-vedných disciplín - nielen lingvistiky, sociolingvistiky, etnolingvistiky, pedagogiky, sociológie, ale aj politickej vedy, a to primárne z pohľadu a v kontexte mocenských vzťahov, politickej komunikácie a tým aj medzinárodných vzťahov. Jazyk sa tak stáva objektom štúdia a výskumu ako súhrn jazykových faktorov politického procesu v jeho vnútropolitickom

i medzinárodnom kontexte. V prípade politickej vedy, vrátane vedy o medzinárodných vzťahoch ide navyše o skutočnosť, že jazyk je prostriedkom, pomocou ktorého sa vedie komunikácia v oblasti politiky, obchodu, vedy, obrany, v masmédiách. Musí sa preto stať objektom výskumu nielen na individuálnej, ale aj kolektívnej a univerzálnej úrovni.

Jazyk tvorí základ kultúry každého etnického spoločenstva a je univerzálnym prostriedkom komunikácie, zjednocujúci nielen štátotvorný národ ale aj všetky jemu civilizačne a kultúrne blízke skupiny obyvateľov. „Z jazyka sa môže vyvinúť centrálné postavený element určitého systému kultúry, keď prestáva byť iba nástrojom komunikácie a zmení sa na dominantný konštrukčný princíp sebadefinície a seba projekcie národného spoločenstva“ (Zágoršeková 2009: 12). Môže ľudí zbližovať, ale, na strane druhej, môže byť a aj je základnou príčinou etnických a následne aj ozbrojených konfliktov. A to najmä vtedy, keď sa stáva aj súčasťou formovania nadnárodnej (nadetnickej) identity ako osobitnej formy politickej identity, predpokladajúcej vnímanie a akceptovanie širšieho hodnotového rámca a princípov politického a kultúrneho systému štátneho alebo nadštátneho integračného zoskupenia, ktorá nevytláča ale, naopak, dopĺňa národnú identitu v prípade, kedy dochádza k nesúladu štátnych a jazykových hraníc. Takmer na celom svete dochádza vplyvom globalizácie a zvyšujúcej sa dynamike spoločenského a najmä hospodárskeho života k potrebe zosúladiť dva protichodné ale nevyhnutné procesy – homogenizáciu jazykového prostredia v snahe urýchliť a zjednodušiť komunikačné procesy na strane jednej a zachovať jazykovú a kultúrnu diverzitu (vrátane zachovania tzv. malých jazykov) ako súčasť identity spoločenstva na strane druhej. Jazyk ako zložitý sociálno-kultúrny a politický fenomén sa zároveň stal efektívnou súčasťou tzv. mäkkej sily v medzinárodných vzťahoch.

Aktuálnosť témy zvyčajne zvyšujúci sa význam lingvistického faktora vo svetovej politike. Viaceré udalosti na svetovej scéne a vo vzájomných vzťahoch medzi štátmi, v činnosti medzinárodných organizácií, v konfliktoch a ich riešeníach resp. ich rozšírení sú vo významnej miere ovplyvňované charakterom interjazykových vzťahov, procesmi zjednocovania, resp. rozdeľovania štátov a národov hovoriacich rovnakým, príp. veľmi podobným jazykom, ktorý je využívaný na vymedzenie nástrojov a mechanizmov jazykovej politiky realizovanej na globálnej, regionálnej alebo vnútroštátnej úrovni. Viaceré procesy prebiehajúce vo svetovom spoločenstve sú späté s napĺňaním idey multikulturalizmu, multilingvizmu, lingvogenocídy, narušaním lingvistickej rovnováhy spoločenských síl, národnými záujmami štátu v oblasti jazyka a jeho miesta vo svete a tiež prítomnosťou alebo absenciou lingvopolitického napätia v krajinách s lingvistikou diverzifikáciou.

V príspevku sa zaoberáme primárne pojmom jazyková politika a zasadzujeme ho do príslušného geografického celku, v ktorom hrá jazyk mimoriadnu úlohu z pohľadu politickej lingvistiky a výskumu medzinárodných vzťahov, teda regiónu, v rámci ktorého sa politické zoskupenie (zoskupenia) úspešne usilujú prostredníctvom jazyka ako politického nástroja posilniť svoje politické a ekonomické postavenie, integračné procesy a zároveň zachovať individuálne a skupinové práva členov týchto spoločenstiev. Pokúšame sa analyzovať úlohu jazyka v medzinárodno-politickom kontexte v procese integrácie a v tejto súvislosti aj preskúmať vzťahy jazyka a národnej a nadnárodnej identity v procese medzištátnej integrácie, analyzovať normatívno-právne základy postavenia jazykov v procese medzištátnej integrácie, identifikovať osobitosti rôznych jazykových modelov integrácie, posúdiť zákonitosti vzájomného ovplyvňovania jazykovej politiky a integračných procesov, identifikovať a skúmať základné sféry realizácie jazykovej politiky rozpracovanej a realizovanej v podmienkach integračného zoskupenia, analyzovať príčiny problémovosti jazykovej rôznorodosti a možnosti zavedenia jednotného „integračného“ jazyka. Robíme tak na príklade dvoch rozdielnych integračných zoskupení, existencia ktorých je veľmi úzko spätá s jazykom – Európskej únie ako medzinárodnej organizácie sui generis a Ruskej federácie ako veľkého multietnického štátu. „V oboch prípadoch „ide o relatívne nové politické jednotky, ale s dodatočnou skúsenosťou svojich predchodcov pri budovaní základov jazykovej politiky založenej na posilnenie viacjazyčnosti (multilingvizmu)“ (Smirnova 2019: 183). Pokúšame sa tak odpovedať na otázky, či je jazyk bariérou na ceste integrácie alebo faktorom, ktorý jej napomáha, aké miesto patrí jazykovému faktoru v zozname determinánt vnútroštátnej integrácie a medzištátnej integrácie, do akej miery sú objekty nášho výskumu - Európska únia a Ruská federácia - unikátnym jazykovým modelom integrácie. Opierame sa pritom s využitím komparatívnej metódy o texty oficiálnych dokumentov prijímaných relevantnými inštitúciami oboch subjektov, štatistické údaje i bibliografickú základňu z oboch strán vedeckého výskumu s vedomím širšej popularizácie situácie v jazykovom priestore Ruskej federácie (ďalej aj „RF“), menej frekventovanej matériei oproti jazykovému priestranstvu Európskej únie (ďalej aj „EÚ“ resp. „únia“), ktorá je slovenskému čitateľovi prístupnejšia aj na základe početných publikačných výstupov viacerých slovenských autorov (napr. Barac (2015), Michelčíková (2013), Jassenská (2018), Lejsková (2015), Strelinger, (2011). Sme si vedomí istých prekážok výskumu v uvedenej oblasti, základom ktorých je, ako častokrát v spoločenských vedách, neujasnená pojmológia. V odbornej literatúre, ale aj v oficiálnych textoch nachádzame pojmy, ktorých obsah sa sémanticky líši len veľmi nepatrne, resp. naopak, a to najmä vo vzťahu k cudzojazyčnej li-

teratúre, pracujeme s pojmami, ktoré sú pre nás jazykové novotvary bez možnosti jednoslovného prekladu, resp. ekvivalentu (napr. ruské etnonymy *russskije* i *rossijane*, *narod* a *nacija*, *národný* a *nacional'ny* a pod.)

Porozumenie verzus identita

Globalizácia vytvorila nový jazykový poriadok, v ktorom členovia jazykových spoločenstiev využívajú jazyky na rôznych úrovniach: etnickej, miestnej, národnej, štátnej, nadštátnej, globálnej. Registrujeme zároveň skutočnosť, že ekonomická unifikácia ako najvýznamnejší prejav globalizácie stimuluje aj proces jazykovej unifikácie s preferenciou jazykov medzinárodnej komunikácie, t. j. tzv. svetových jazykov využívaných v rámci medzinárodných organizácií (anglický, francúzsky, čínsky, ruský, španielsky, arabský), a to aj z hľadiska minimalizácie nákladov na preklad medzi jednotlivými jazykmi sveta. Znamená to zároveň hrozbu zániku jazykov málopočetných spoločenstiev. Systém sa ako celok nachádza v chaotickom stave. Vzťahy medzi jazykmi možno podľa Marusenka (2016) zobrazit' vo forme orbít, osami ktorých sú jazyky – sprostredkovatelia rôznych úrovní. V modernej dobe národných štátov osami orbít boli nadnárodné monarchistické jazyky – anglický, francúzsky, nemecký, ruský, turecký. Okolo nich obiehali národné jazyky. V prípade ruského jazyka nimi boli najmä jazyky, ktoré sa neskôr stali štátnymi jazykmi sovietskych zväzových republík. Dnes je osou svetového systému anglický jazyk (ako hypercentrický jazyk). Okolo neho sa otáčajú ostatné najpoužívanjšie jazyky, užívatelia ktorých pri štúdiu druhého jazyka si vyberajú buď anglický jazyk, resp. iný jazyk nadnárodnej úrovne. Tieto jazyky sú následne osami orbít, na ktorých je rozložených ďalších 100 – 200 jazykov. Globalizovaný svetový systém jazykov prezentovaný na základe gravitačnej teórie svedčí o existencii jazykového trhu, na ktorom niektoré jazyky majú vysokú hodnotu a niektoré sú devalvované. Najvýznamnejšie pozície patria jazykom – sprostredkovateľom, pričom toto postavenie majú vďaka sprostredkovateľskej funkcii, nie podľa počtu ich nositeľov. Vo vzťahu k jednotlivcovi vzniká podľa Calveta (2010) trojúrovňový model používania jazykov:

1. medzinárodný jazyk na vonkajšiu komunikáciu (najčastejšie anglický jazyk)
2. štátny jazyk, ktorý umožňuje účasť v politickom živote vlastnej krajiny
3. jazyk komunity, ktorým je buď forma štátneho jazyka alebo iný jazyk, ktorý nemá písomnú formu alebo má regionálny status.

Charakter a spôsob riešenia jazykových (výber jazyka) a lingvistických (výber jazykovej normy) problémov, tvoriacich súčasť jazykovej politiky, sú definované záujmami konkrétnych etnických spoločenstiev, politickými a ideologickými cieľmi v oblasti kultúry. Istý koncept **jazykovej politiky** existuje prakticky v každom politickom spoločenstve, osobitne v tých, na území ktorých žijú jazykové menšiny, čo sa až na ojedinelé výnimky týka prakticky všetkých štátov sveta. Zahŕňa súbor legislatívnych a organizačných opatrení prijímaných na makroúrovni politickým subjektom (primárne štátom, resp. medzinárodnou organizáciou, regionálnym celkom) s cieľom vymedziť jazykové normy (zachovať, zmeniť, nanovo vymedziť) umožňujúce príslušníkom takého zoskupenia (spoločenstva) navzájom komunikovať a tým vymedziť aj časť svojej identity (ako súčasť jazykovej kompetencie a štátnej príslušnosti). Na mikroúrovni sa súčasťou formulovania a realizácie jazykovej politiky stavajú aj iné subjekty: samotní občania, rôzne záujmové skupiny, mimovládne organizácie, médiá a pod. Obsahom a predmetom jazykovej politiky nie je iba sám jazyk, ale najmä vzťah jazyka a spoločnosti, spoločenské podmienky používania jazyka a systém ich osvojenia (systém vzdelávania). Aplikácia jednotlivých typov jazykových politík reflektuje predovšetkým status jazyka, pod ktorým vnímame právnu úpravu používania oficiálneho jazyka a jazyka vymedzených skupín obyvateľstva štátu, osobitne národnostných menšín. Konečným cieľom jazykovej politiky všetkých subjektov medzinárodných vzťahov je rozvoj multilingvistického spoločenstva založeného na princípoch vzájomného rešpektu a úcty a ochrany menšinových jazykov. Kľúčovými oblastami jazykovej politiky v podmienkach integračného zoskupenia sú vzdelávanie a oficiálny jazykový režim v jednotlivých subjektoch integračného zoskupenia v oblastiach vzdelávania, vedy, ekonomiky, telekomunikácií a pod. Medzinárodné organizácie ako aktéri medzinárodných vzťahov hrajú navyše vo všeobecnosti významnú úlohu v oblasti ochrany ľudských práv, vrátane menšinových práv a aj keď často majú nimi prijímané závery odporúčací charakter, sú, spravidla na úrovni ich členských štátov akceptované.

Objektívna zložitosť realizácie jazykovej politiky je spätá s riešením základného protirečenia, ktoré funkcia jazyka obsahuje: jazyk je predovšetkým komunikačným prostriedkom a zároveň jedným z prejavov národnej identity. Potreba identity spočíva v snahe (uvedomelej či neuvedomelej) využívať v akejkolvek komunikačnej situácii svoj materinský jazyk, prirodzene osvojený v prvých rokoch života. Ide v zásade o využívanie jazyka vlastného etnika. Aj keď politický subjekt neprijíma osobitné opatrenia, šírenie jazyka prebieha prostredníctvom vzdelávania či médií a nekontrolované aj prostredníctvom ekonomických väzieb a trhu. Obe potreby sú uspokojené plnohodnotne iba v jednojazyčnej spoločnosti.

V období globalizácie dochádza k prevahe dvoj a viacjazyčnosti. Existuje mienka, že „dvojazyčnosť je norma a jednojazyčnosť výnimka“ (Edwards 1994: 1). Jazyková politika je preto založená na dvoch nasledujúcich princípoch: buď primát osobnosti a občianskych práv pred záujmami štátu a národno-jazykového kolektívu, alebo primát kolektívnych a štátnych záujmov pred záujmami osobnosti a občana. Pre nositeľov štátneho jazyka sú obe potreby uspokojované automaticky, dvojazyčnosť je u nich častejšie dobrovoľná. Jazyky národnostných menšín majú rôznu úroveň, najčastejšie sú definované ako regionálne jazyky, t. j. stabilné a kodifikované jazyky používané v rôznych oblastiach spoločenského života, ale sú teritoriálne limitované. Ich úloha je však podstatná ako súčasť celého komplexu problémov v prípade realizácie práva na sebaurčenie resp. nezávislosti a následného vzniku samostatnej štátnosti. To je aj prípad malých nových členských štátov Európskej únie či štátnych útvarov na postsovietskom území. Pevnosť a stabilita menšinového jazyka závisí od mnohých faktorov, predovšetkým od počtu nositeľov ich kultúrnej orientácie a jazykovej politiky štátu. Výsledkom môže byť ich podpora ale aj programové či plazi-ové vymieranie. Vo väčšine polyetnických štátov sveta je vymedzenie statusu etnických a jazykových menšín zakotvené v právnom poriadku daného štátu. Základným postulátom konkrétnych programov jazykovej politiky väčšiny polyetnických štátov je zmena alebo zachovanie tradíciou vytvoreného funkčného rozdelenia a rozloženia jazykov. Takáto politika je zameraná na výber štátneho resp. oficiálneho jazyka a tiež jazyka medzietnickej komunikácie. Priznanie a dodržiavanie princípu rovnoprávnosti etnosov zaručuje ochranu ich práv a jazykové ťažkosti majú byť prekonávané v procese konvergentného rozvoja polyetnického štátu. Základným problémom jazykovej politiky polyetnického štátu je aj naďalej výber (voľba) štátneho (oficiálneho) jazyka. Jeho výber ovplyvňuje viacero faktorov: početnosť etnojazykových skupín, ich politické a ekonomické postavenie v danom štáte, úroveň rozvoja a vitality konkrétneho jazyka ako efektívneho prostriedku fungovania a obsluhy väčšiny sfér spoločenského života a pod.

Jazykovú otázku nemožno posudzovať iba z lingvistického hľadiska. Ide o významnú geopolitickú výzvu. Je zrejme, že dôjde k prehodnoteniu postavenia jazykov jednotlivých štátov z toho pohľadu, že ochrana konkrétneho jazyka je zmysluplná a realizovateľná iba v rámci ochrany kultúrnej a jazykovej rôznorodosti. Najefektívnejším normatívno-inštitucionálnym spôsobom regulácie jazykových vzťahov v rámci integračných zoskupení sa javí ochrana jazykových práv jednotlivca v spojitosti s osobnou dvoj a viacjazyčnosťou, čo napomáha prekonaniu jazykovej bariéry, zblížovaniu národov a štátov zúčastnených na integrácii. Jazyková politika charakteri-

zovaná ako mnohonárodná v zmysle aktívnej podpory a využívania jazykov menšín v spoločnosti sa lepšie prispôsobuje k realizácii ustanovení o ľudských právach, dosiahnutiu sociálnej integrácie v multietnických spoločnostiach. Medzinárodné normy o ľudských právach späté s jazykovými právami predstavujú normatívny základ na realizáciu takej politiky. Za doteraz najefektívnejší a zároveň najdemokratickejší nástroj jazykovej politiky, pomáhajúci v riešení mnohých konfliktných situácií a smerovaní na formovanie jednotného spoločenstva so spoločnými cieľmi a morálnymi hodnotami v oblasti jazykových vzťahov sa považuje multilingvismus (mnohojazyčnosť).

Multilingvismus ako prejav jazykovej rôznorodosti v súčasných štátoch má historické korene. Príčinami vzniku multilingvistických spoločenstiev sú spravidla politické motívy (politický systém), sťahovanie občanov a migrácia, podpora svojbytnosti etnických menšín. V prípade nadštátnych zoskupení ide o dôsledok ekonomickej a politickej integrácie s primárnou potrebou ovládania viacerých jazykov ako dorozumievacích prostriedkov. V ostatnom období multilingvismus významne vplyva na súčasný politický proces a jeho úloha v medzinárodných vzťahoch rastie.

Súčasná odborná literatúra ponúka viacero pohľadov a tým aj definícií pojmu viacjazyčnosť, ktorú vnímame najmä ako možnosť členov istého spoločenstva hovoriť stabilne viac ako jedným jazykom v každodennom živote, resp. ako schopnosť jednotlivca a skupiny používať viaceré jazyky v konkrétnej komunikačnej situácii (individuálny prejav multilingvizmu) a ako používanie viacerých (dvoch a viac) jazykov na území istého spoločenstva (kolektívny prejav multilingvizmu). Viacjazyčnosť je súčasťou multikulturalizmu ako dôsledku integračných procesov vymedzujúcich nielen jazykovú rôznorodosť a spôsobilosť, ale aj ako istý hodnotový prístup obsahujúci spôsob myslenia, kultúrne hodnoty, tradície, mentalitu civilizačnej skupiny. Kým individuálny prejav multilingvizmu je skôr dobrovoľný, umocňujúci prestíž jednotlivca, ale nie podmienku pre kariérny rast, kolektívny prejav je skôr vynútený s možným rozdielnym sociálnym statusom jednotlivca v skupine.

Jazyková politika Európskej únie

EÚ predstavuje unikátny jav aj z hľadiska jazykového priestoru – osobitne z pohľadu počtu používaných jazykov, ktoré zďaleka nepatria do jednej jazykovej skupiny. Multilingvismus je charakteristickou črtou aj vo fungovaní EÚ, ktorý napomáha pri riešení konfliktných situácií, je smerovaný na formovanie jednotného spoločenstva s rôznymi cieľmi a spoločným hodno-

tovým rámcom. Politika multilingvizmu je v rámci EÚ považovaná za politickú prioritu, aj keď z hľadiska právnej regulácie nepatrí do kategórie výlučných resp. zdieľaných právomocí a zostáva aj naďalej v právnej jurisdikcii jednotlivých členských štátov. Z hľadiska rozdelenia pôsobnosti patrí jazyková politika do kompetencie jednotlivých členských štátov, európske inštitúcie však majú nepriamo na zosúlad'ovanie záujmov v tejto oblasti istý vplyv. Aj pri absencii možnosti využívať právne nástroje unifikácie jazykových politík existujú isté tendencie formovania nadštátnej jazykovej politiky EÚ. Koncept multilingvizmu v prípade EÚ zahŕňa viaceré aspekty:

1. EÚ je spoločenstvo ovládajúce na vymedzenom území viac ako jeden jazyk, ktoré majú oficiálny status. Multilingvizmus je vnímaný ako významná charakteristika demokratického režimu politických subjektov. Je prostriedkom zabezpečujúcim interkultúrny dialóg a sociálnu jednotu spoločenstva žijúceho na vymedzenom teritóriu a zároveň garanciou a predpokladom na vybudovanie a zachovanie primeraného životného štandardu obyvateľov najmä z pohľadu ich zamestnanosti. Z tohto pohľadu koncept multilingvizmu chráni jazyky pred ich vymieraním. Ani dominantné postavenie a používanie anglického jazyka v členských štátoch EÚ nespochybňuje fakt, že národné jazyky sú vnímané ich nositeľmi ako samozrejme a neprekonateľná hodnota. Toto vnímanie je súčasťou motta EÚ Jednotní v rozmanitosti, ktoré predpokladá v oblasti jazykovej politiky udržanie bohatého jazykového priestoru na európskom kontinente.

2. Obyvatelia EÚ môžu využívať svoj materinský jazyk vo všetkých činnostiach a aktivitách únie. V súčasnosti má EÚ 27 členských štátov, 24 oficiálnych resp. pracovných jazykov s tým, že každý členský štát EÚ zakotvuje vo svojich ústavách vlastné štátne jazyky, cca 60 regionálnych jazykov pôvodných etnických spoločenstiev a viac než 300 jazykov imigračných spoločenstiev. Niektoré členské štáty historicky vznikli ako multilingvistické štáty s tým, že štátut štátneho jazyka môžu mať a majú viaceré jazyky, vrátane jazykov národnostných menšín (napr. Španielsko, Belgicko). Najrozšírenejším štátnym jazykom je pre 18% obyvateľov nemecký jazyk. Jazyková politika EÚ je založená na akceptovaní práva každého občana hovoriť vo svojom materinskom jazyku a zákaze diskriminácie z dôvodu jazyka (čl. 21 a 22 Charty EÚ o základných právach). EÚ nikdy neprezentovala ako svoj cieľ zavedenie spoločného jazyka pre všetkých obyvateľov EÚ. Obyvatelia členských štátov EÚ môžu komunikovať s inštitúciami EÚ tiež v štátnom jazyku.

3. Obyvatelia EÚ môžu a sú schopní hovoriť minimálne dvomi cudzími jazykmi pomimo materinského jazyka, čo vytvára predpoklady pre to, aby európske spoločenstvo sa stalo dostupnejším a efektívnejším pri posilňovaní svojej politickej, ekonomickej a sociálnej jednoty. Cieľom

v rámci konceptu multilingvizmu v rámci EÚ je v zmysle záverov Barcelonského samitu z roku 2002 a tiež sociálneho samitu v Göteborgu z roku 2017 dosiahnuť do roku 2025 stav, aby každý občan EÚ ovládal aspoň dva cudzie jazyky, z toho aspoň jeden aktívne. Výskumy Eurobarometra dokazujú, že občania EÚ sa veľmi pozitívne stavajú k multilingvizmu. 98 percent respondentov považuje ovládanie cudzích jazykov za významné pre budúcnosť ich detí a 88 percent aj pre nich samotných. 72 percent si myslí, že je potrebné študovať dva cudzie jazyky, 77 percent považuje výučbu cudzích jazykov v školách za prioritné predmety vzdelávania, pričom 67 percent z nich preferujú výučbu anglického jazyka. Zároveň viac ako 40 percent obyvateľov EÚ deklaruje, že neovláda žiadny cudzí jazyk. Angličtina je aj najpopulárnejším druhým jazykom v rámci EÚ (38 percent respondentov). (Europeans and their languages. Eurobarometer survey 2013).

Multilingvizmus rozširuje obraz národov sveta, ich kultúrny rozvoj a toleranciu vo vzťahu k iným jazykovým skupinám (politický aspekt). Ekonomické determinanty na strane druhej ovplyvňujú diskusie o efektívnosti využívania jazykov predovšetkým v oblasti ekonomického vzťahu s cieľom minimalizácie počtu používaných jazykov. Jazykovú situáciu v EÚ a najmä otázku efektívnej komunikácie ovplyvňujú viaceré faktory: ekonomická spolupráca a voľný pohyb osôb na úrovni členských štátov EÚ; formujúci sa spoločný ekonomický priestor vysokoškolského vzdelávania a výskumu v rámci tzv. bolonského procesu; formovanie paneurópskeho mediálneho priestoru. Všetky uvedené faktory favorizujú preferenciu potreby vzájomného porozumenia na úkor potreby identity, navyše s potrebou vytvárania lingua franca, ktorým sa bezpochyby stáva anglický jazyk.

Je nevyhnutné podčiarknuť dvojstrannú úlohu, ktorú hrá jazyk v EÚ ako integračnom spoločenstve. Je zrejmá dialektika univerzálneho a unikátneho, všeobecného a jedinečného. V rétorike EÚ a v oficiálnych textoch EÚ sa aj naďalej deklaruje podpora multilingvizmu a kultúrnej a jazykovej rôznorodosti, ale v praxi sa realizuje politika podporujúca princíp trhových vzťahov. Z jednej strany vystupuje ako nástroj a zdroj integrácie regiónov EÚ, na strane druhej predstavuje vážnu a ťažko prekonateľnú prekážku na ceste k formovaniu jednej európskej identity. Inštitúcie EÚ prezentujú dvojzmyselnú jazykovú pozíciu. Na strane jednej prezentujú vysoké ideály podpory jazykovej rôznorodosti a na strane druhej mlčky súhlasia s expanziou anglického jazyka. Je to aj odraz dvojakeho vzťahu k tomuto problému zo strany Európanov, ktorí pragmaticky využívajú výhody jedného komunikačného jazyka, pritom sa ale stavajú proti oficiálnemu ukotveniu oficiálneho statusu anglického jazyka. „Dvojtvárnosť pomáha skryť rozdiel medzi

reálnym jazykovým správaním a deklarovanými princípmi“ (De Swaan 2007).

Aktuálnou výzvou pre jazykovú politiku EÚ je hľadanie konceptuálnych prístupov k formovaniu a uskutočneniu integračnej jazykovej politiky pri zachovaní národnej svojbytnosti a identity. Je zjavné, že popri najvyššej – otvorenej úrovni používania oficiálnych jazykov v činnosti inštitúcií EÚ, existuje aj napriek deklarovanej rovnoprávnosti oficiálnych jazykov v rámci únie aj tzv. zatvorená inštitucionálna úroveň komunikácie úradníkov a účastníkov rokovaní, na ktorých sa aj napriek oficiálne prezentovanej rovnosti a možnosti využívania štátnych jazykov členských štátov využívajú v zásade iba tri jazyky: anglický, francúzsky a nemecký. Dôvodom sú predovšetkým finančné náklady na preklad. Tretia úroveň komunikácie - občianskej komunikácie medzi občanmi jedného členského štátu vo viacerých štátoch (napr. Dánsko, Luxembursko, Švédsko, Holandsko, Cyprus, Malta) popri štátoch vymedzených štátnych jazykoch využíva v masovom meradle aj iný jazyk, spravidla anglický.

Najvýznamnejším prejavom globalizácie v oblasti jazykových vzťahov je bezprecedentné rozširovanie anglického jazyka ako jazyka medzinárodnej komunikácie. Absencia aktuálnych prieskumov nám neumožňuje presne definovať trend zachytený začiatkom tretieho milénia – favorizovať anglický jazyk ako preferovaný komunikačný prostriedok tak z hľadiska praxe v európskych inštitúciách ako aj záujmu obyvateľov členských štátov EÚ a jeho využívanie vo všetkých sférach spoločenskej činnosti. Podľa posledného eurobarometra z roku 2013 je angličtina najpopulárnejším druhým jazykom v rámci EÚ (Europeans and their languages. Eurobarometer survey 2013). Mienka o potrebe spoločného jazyka v EÚ nie je jednotná ani v odbornej verejnosti. Skupina zástancov idey *lingua franca*, za ktorú považujú anglický jazyk, (napr. Van Parijs 2004, De Swaan 2004, Von Busekist 2012) vníma spoločný jazyk EÚ za podmienku pre úspešnú realizáciu procesu európskej integrácie. Anglický jazyk má podľa nich najvyšší potenciál, ktorý sa umelo znižuje v dôsledku podpory viacjazyčnosti. Propagandu rovnosti európskych jazykov, nezávisle od ich rozsahu ich využívania, hodnotia ako sentimentálny vzťah k jazyku. Vyzývajú rozlišovať medzi komunikačným efektom jazyka a otázkami kultúry a moci a vzdať sa umelej podpory viacjazyčnosti ako oficiálnej politiky a priznať si realitu používania anglického jazyka ako európskej *lingua franca*. Anglický jazyk hodnotia ako racionálnu voľbu, ktorá umožňuje niektorým jazykovým spoločenstvám prekonať izoláciu a ich členom zabezpečiť lepšie podmienky na trhu práce. Základná argumentácia zástancov jazykovej rôznorodosti v EÚ (napr. Ives 2006, Grin 2010, Verleysen 2010) je založená primárne na tom, že preferencia anglického jazyka na úkor iných jazykov je výsledkom expanzie

Veľkej Británie a ostatných anglojazyčných štátov, ktorá škodí európskemu hodnotovému rámcu. Akcentovanie anglického jazyka vyvoláva v EÚ zjednodušenú predstavu o jazyku ako o primárne utilitárnom nástroji, pri ktorom sa nesleduje vzájomná väzba jazyka, politického spoločenstva a kultúrnej identity. Takáto koncepcia ignoruje expresívny a symbolický rozmer jazyka, koncentrujúc sa na jeho komunikatívnej alebo inštrumentálnej funkcii. Odpor voči expanzii anglického jazyka možno registrovať na úrovni politickej reprezentácie najmä zo strany predstaviteľov tých štátov, jazyky ktorých majú vysokú mieru funkcionálnej sily a donedávna sa široko používali v Európe, predovšetkým Francúzska a Nemecka, aj keď najmä v Nemecku sa v oblasti hospodárstva angličtina toleruje a využíva dokonca v manažmente brendových nemeckých firiem.

Rozširovanie anglického jazyka sa realizuje de facto a tento postup je ťažké zastaviť, lebo prebieha nie ako výsledok politických rozhodnutí, ale **ako výsledok dobrovoľného výberu miliónov občanov z pragmatických dôvodov**. Koncepcia anglického jazyka ako prvého cudzieho jazyka medzi cudzími jazykmi vo vzdelávacom systéme by mala ustúpiť koncepcii **anglického jazyka ako základného kontaktného jazyka** – lingua franca zjednotenej Európy. V tomto zmysle by sa stal anglický jazyk ako prostriedok interkultúrnej komunikácie tak, ako sa napr. kresťanský kalendár stal celosvetovým prostriedkom merania času, arabské číslice celosvetovou počtovou mierou a metrický systém vo väčšine prípadov celosvetovým systémom merania.. Odchodom Veľkej Británie z EÚ sa vytráca aj ideologický a mocenský náhľad na anglický jazyk, naopak, jeho postavenie sa posúva viac do polohy neutrálneho komunikačného prostriedku.

Jazyková politika Ruskej federácie

Etnojazyková rôznorodosť Ruskej federácie (RF) prevyšuje etnojazykovú rôznorodosť ostatnej Európy. Na území RF žijú predstavitelia 183 národov, používa sa 230 jazykov a dialektov, 89 jazykov je súčasťou štátneho systému vzdelávania. V RF je zaregistrovaných viac ako 900 národnostno-kultúrnych autonómií. Jazyková politika je jedným z najvýraznejších faktorov politickej stability súčasného Ruska. RF je teda multinárodným štátom, jazyky existujúce na území RF patria do 14 jazykových skupín. Tieto jazyky sa odlišujú z hľadiska rozsahu spoločenských funkcií, pôvodu, typológie, počtu nimi hovoriacich osôb, písomníctva, existencii gramatiky a tradícií a grafického vymedzenia. Preto sa pri takom počte jazykov značne odlišujú aj počty ich používateľov. Je veľmi ťažké preto aplikovať v podmienkach RF Európsku chartu regionálnych jazykov a jazykov menšín. Prostriedkom

jazykového zjednotenia v RF je ruský jazyk, ktorým hovorí 98,2 % obyvateľstva. 23 percent obyvateľstva ovláda ďalších 38 jazykov, ostatných 114 jazykov je rozdrobených medzi 1% obyvateľstva. Ruský jazyk patrí v súčasnosti zároveň do prvej desiatky najrozšírejších jazykov sveta z hľadiska počtu jeho používateľov. „Na území RF je vnímaná jazyková jednota, zabezpečená jazykovou dominanciou ruského jazyka na jednej strane a bohatá kultúrna a jazyková rôznorodosť“ (Michalčenko 2015). Reálny jazykový život a súkromné stratégie ľudí v bývalom ZSSR a následne aj v RF sa stali rukojemníkmi romantických (na strane jednej) a spolitizovaných názorov (na strane druhej) o tom, čo je jazyk a aká by mala byť politika vo vzťahu k jazykovej otázke. Oľga Arťomenko, členka Komisie Rady prezidenta Ruskej federácie pre medzietnické vzťahy v RF počas stretnutia „okrúhleho stola“ k otázkam medzietnických vzťahov, ktoré zorganizovala Štátna дума RF priznala, že „z historického hľadiska v Rusku bola sociokultúrna modernizácia a vytvorenie jednotnej školskej a vzdelávacej sústavy smerované nie k formovaniu osobnostného profilu, ale na posilnenie kolektívnej závislosti osobnosti“ (Gosudarstvennaja jazykovaja politika.....2013: 6).

Viacerí významní ruskí lingvisti, napr. Alpatov (2014), Marusenko (2016) tvrdia, že po rozpade ZSSR v RF neexistuje jednotná premyslená jazyková politika. „Aj keď sú ciele viac-menej definované, samotná realizácia bola delegovaná z centra na regióny. Aplikácia cieľov je rôzna: niekde sa prejavuje miestny nacionalizmus, niekde nadmerná rusifikácia.“ (Alpatov 2014). Marusenko v tejto súvislosti dodáva, že Ruskej federácii chýbajú tri najzásadnejšie komponenty jazykovej politiky: neexistuje koncepcia národnej (štátnej) jazykovej politiky; chýba štátny orgán, zodpovedný za realizáciu takejto politiky a chýbajú hodnoverné štatistické údaje o využívaní ruského jazyka a jazykov národov RF v jednotlivých subjektoch federácie (Marusenko 2016).

Základné princípy a smerovania jazykovej politiky RF sú obsiahnuté v Koncepcii štátnej národnostnej politiky RF z roku 1996, Stratégii štátnej národnostnej politiky z roku 2012 na obdobie do roku 2025 a Koncepcie zahraničnej politiky RF z roku 2013. V roku 2002 vláda RF schválila Federálny program „Ruský jazyk“, ktorý sa aktualizuje v päťročných intervaloch. Jeho cieľom je vymedziť funkcie ruského jazyka ako štátneho jazyka RF, vytváranie podmienok na fungovanie ruského jazyka ako prostriedku medzinárodnostnej komunikácie národov RF, podpora ruského jazyka ako základu pre rozvoj integračných procesov v štátoch na postsovietskom priestore a uspokojenie jazykových a kultúrnych potrieb spoluobčanov žijúcich v cudzine.

Ruská federácia, aj pod vplyvom udalostí, ktoré viedli ku konfliktom po rozpade ZSSR, osobitne na Ukrajine, v Moldavsku a v pobaltských štátoch, odmietla mechanickú aplikáciu jednokomponentných modelov jazykového usporiadania. Koncepcné vymedzenie jazykovej politiky RF je ešte stále postavené na etnokultúrnej jazykovej paradigme, v rámci ktorej sa jazyky posudzovali predovšetkým z pohľadu záchrany jazykovej rôznorodosti. Yagmur a Kroon (2016) v tejto súvislosti tvrdia, že zníženie jazykovej spôsoblosti a životaschopnosti menšinových jazykov v ZSSR sa pritom posudzovalo výlučne ako dôsledok dlhodobej politiky rusifikácie. Etnokultúrna paradigma sformulovaná ešte v čase leninsko-stalinistickej národnostnej politiky ale nezabezpečuje riešenie úloh národnostnej politiky a vyvoláva narastanie medzietnického napätia. Stalinistická definícia národa, v rámci ktorej sa podčiarkuje spätosť etnosu k určitému územiu, tvorí aj v súčasnosti základ federatívnej štruktúry RF a definuje špecifikum medzietnických vzťahov v RF. Výsledkom je o. i. fakt, že v niektorých subjektoch RF sa ruskojazyčné obyvateľstvo ocitlo v menšinovom postavení a je diskriminované zo strany titulárnej „väčšiny“, aj keď iba v štyroch republikách (z celkového počtu 22) titulárny národ predstavuje viac ako polovicu obyvateľstva. „Skoro vo všetkých súčastiach RF boli prijaté zákony o jazyku, ktoré vymedzili jazyk titulárnych národov ako štátne jazyky (na ich území) a ktoré sa na právnom základe stali základom pre diskrimináciu etnickej politiky, čo predstavuje hrozbu pre deštrukciu jednotného komunikačného priestoru Ruska.“ (Marusenko 2015: 148-151).

Jazyková situácia v RF, vrátane výberu jazyka vzdelávania, vo významnej miere závisí od zložitej administratívno-politickej štruktúry krajiny, ktorá je dedičstvom ZSSR a súčasťou ktorej sú dva typy subjektov: teritoriálne, v ktorých sa vyučuje v ruskom jazyku a národnostno-územné, v ktorých popri ruskom jazyku ako štátnom jazyku celej federácie sa umožňuje výučba v štátnom jazyku republiky. Problematika výučby cudzích jazykov nie je v zásade regulovaná zo strany štátu. RF je ako štát z hľadiska administratívneho a teritoriálneho členenia federáciou a z hľadiska štátnej moci prezidentskou republikou pozostáva z 85 subjektov: 22 republík (národno-štátne útvary), 4 autonómnych okruhov a 1 autonómnej oblasti (národno-teritoriálne útvary), 9 krajov a 46 oblastí (územno-administratívne útvary), troch miest federálneho významu. Republiky majú vlastné ústavy a právny systém, kraje, oblasti, mestá federálneho významu, autonómne oblasti a okruhy majú svoje štatúty a právny systém. V oblastiach prevládajú občania ruskej národnosti (90 – 99%), a preto dominantným jazykom v nich je ruský jazyk a rôzne formy jeho prejavu (dialekty). Prevládajúce ruskojazyčné spoločenstvo nevytvára jazykové konflikty. Národnostno-jazykové konflikty na území RF majú skôr politický než právny základ. Základné princípy

py jazykovej politiky RF sú vymedzené v ústave a federálnych zákonoch, pritom rôzne podujatia súvisiace s realizáciou jazykovej politiky RF sú realizované nielen v rámci federácie ako takej, ale aj jej jednotlivých republík a iných subštátnych útvarov.

V súlade s čl. 68 ods. 1 Ústavy RF je štátnym jazykom RF na celom jej území ruský jazyk. Tento status ruského jazyka, zakotvený v Ústave RF je bližšie špecifikovaný vo federálnom zákone č. 23 z roku 2005 o štátnom jazyku RF, federálnom zákone č. 31 z roku 1998 o jazykoch národov RF a v iných normatívno-právnych aktoch RF. Zákon o štátnom jazyku vymedzuje o. i. sféry povinného používania ruského jazyka ako štátneho jazyka. Ruský jazyk je jedným z východoslovanských jazykov a zároveň jedným z najväčších svetových jazykov. Po čínskom, anglickom, španielskom a arabskom jazyku zaujíma ruský jazyk piate miesto z hľadiska počtu jeho používateľov. Je jedným zo šiestich oficiálnych jazykov OSN, oficiálnym pracovným jazykom väčšiny autoritatívnych medzinárodných organizácií. Posilňovanie ruského jazyka zodpovedá strategickým záujmom RF vo svete a jej bezpečnosti. Podľa Vasiljuka a Nasonkina (2007) sa Rusi tradične považujú za lingvocentristov, svoj jazyk si chránia, slovo v živote Rusov hrá možno významnejšiu úlohu než u iných národov. Ruský jazyk je však zároveň jedným zo svetových jazykov, ktorý za posledných 15 rokov zaznamenal negatívnu tendenciu z hľadiska počtu jeho používateľov.

Republiky majú v súlade s čl. 68 ods. 2 Ústavy RF právo určovať svoje štátne jazyky, ktoré sa môžu využívať na ich území spolu s ruským jazykom v orgánoch štátnej moci, miestnej samosprávy a v štátnych inštitúciách republík, v tomto jazyku môžu byť publikované v republikách federálne a republikové právne akty, môže sa využívať pri príprave a realizácii volieb a referendum, v činnosti podnikov a inštitúcií, súdnictve. Toto právo ale neznamená právo národnostných menšín na štatút štátneho jazyka pre ich materinské jazyky. Právny status štátneho jazyka dostalo 34 jazykov pôvodných etnických spoločenstiev maximálne odrážajúcich variujúcu jazykovú situáciu na území multinárodného štátu. V 22 republikách sa považuje jazyk titulárneho (väčšinového) národa za súčasť štátnosti a tým aj jeho používanie v politických cieľoch a ich používanie na území danej republiky garantuje Ústava RF i ústavy jednotlivých republík. Niektoré jazyky považované za štátne jazyky na území republík sú dostatočne funkčne rozvinuté, aby naplňovali funkciu štátneho jazyka. U viacerých z nich bola sformovaná vlastná písomnosť až v časoch ZSSR, resp. až po jeho rozpade a v niektorých republikách (napr. Dagestan) funkciu štátneho jazyka plní viacero jazykov. Stupeň funkčnej zrelosti jednotlivých jazykov závisí od viacerých faktorov, najmä počtu ich nositeľov resp. používateľov, hustoty a rozloženia obyvateľstva nositeľov jazyka, existencie kodifikácie, tradície využívania jazyka

v rôznych oblastiach komunikácie, úrovne jazykovej uvedomelosti nositeľov jazyka, úrovne sociálnej potreby vo využívaní materinského jazyka, kultivácie iných jazykov v rôznych oblastiach komunikácie a pod. Podľa sčítania obyvateľstva z roku 2010 najpočetnejším národom boli okrem Rusov Tatári (viac ako 5 mil.) Čuvaši (1,5 mil.), Čečenci (1,5 mil.). Na území RF existuje 54 málopočetných národov, t. j. spoločenstiev s počtom príslušníkov menším ako 50 tis. osôb). Úroveň regionálnych štátnych jazykov je vo väčšine prípadov limitovaná, v niektorých oblastiach spoločenského života (napr. veda, výskum, vysoké školstvo) sa nevyužívajú. V súlade s čl. 68 ods. 3 Ústavy RF Ruská federácia zároveň garantuje všetkým svojim národom právo na ochranu (udržanie) rodného (materinského) jazyka a vytváranie podmienok na ich štúdium (výskum) a rozvoj.

Jazyková politika Ruskej federácie je teda založená na dychonómii právny vs. faktický (funkčný) status jazyka a má viackomponentnú štruktúru, v rámci ktorej sa ruský jazyk považuje za štátny jazyk na celom území Ruskej federácie a v jednotlivých republikách sa dopĺňa miestnymi štátnymi jazykmi. V republikách je vytvorený právny základ štátnej dvojazyčnosti. Jednokomponentný model predstavuje aplikácia ruského jazyka. Dvojkomponentný model je súbeh dominantného ruského jazyka a republikového štátneho jazyka. Trojkomponentný model predstavuje kombinácia dominantného ruského jazyka, dvoch dominantných republikových štátnych jazykov, resp. variantov republikového štátneho jazyka. Diferencovaný model tvorí aplikácia jazykovej politiky v oblasti funkčnosti jazykov málopočetných národov.

Súčasťou transformácie ruskej spoločnosti je aj prebiehajúce prehodnocovanie jej hodnotového rámca, vrátane postavenia jazyka ako významného etnického komponentu. Je evidentné, že súčasťou rastúceho etnického uvedomenia je aj posilňujúca snaha národov a národností RF o znovuoobjavenie a v niektorých prípadoch aj znovuzrodenie svojich jazykov a osobitej kultúry a v tejto súvislosti aj vymedzenie postavenia ruského jazyka ako štátneho jazyka, procesu rusifikácie do vnútra spoločnosti i v medzinárodnom meradle. Je pritom mimoriadne dôležité, aby sa jazyk nestal, tak ako tomu bolo na Ukrajine, zdrojom etnických konfliktov, ale napokon stal sa prostriedkom na konsolidáciu spoločnosti. Jazyková politika viacjazyčnosti je tak v EÚ ako aj RF zacielená predovšetkým na vytvorenie vo vnútri týchto politických zoskupení viacnárodnostného, multikultúrneho a multijazykového spoločenstva so zachovaním titulárnej kultúry ich súčastí na strane jednej a povzbudzovanie svojich občanov k osvojovaniu si cudzích jazykov a jazykov národnostných menšín resp. regionálnych jazykov z druhej strany. Pre príslušné orgány a inštitúcie RF je naliehavá otázka prijatia opatrení

vo vzťahu k postaveniu ruského jazyka. V oboch prípadoch je rozvoj jazykovej politiky úzko spätý s politickými a ekonomickými procesmi vo svete.

Aj ruská vedecká lingvistická komunita pripúšťa nielen potrebu ale aj prítomnosť inej – novej ideovej predstavy o využívaní jazyka v živote spoločnosti. „Doterajšie poznatky naznačujú, že mocenské orgány i obyvateľstvo RF začínajú myslieť a konať v rámci novej paradigmy jazykovej politiky a ideológie, ktorá dostala názov národno-funkcionalistická“ (Marusenko 2018: 214). Základný rozdiel oproti predchádzajúcej etnokultúrnej paradigme spočíva v tom, že jazyk sa vníma nie ako prostriedok posilnenia etnicity a podpory etnickej kultúry, ale predovšetkým ako nástroj formovania jazykového kapitálu, ktorý sa následne transformuje do iných foriem ľudského kapitálu: sociálneho, profesijného, ekonomického a pod. Jazykový kapitál je ovládanie jazyka s vyšším statusom, ktorý využívajú skupiny, ktoré majú ekonomickú, sociálnu, kultúrnu a politickú moc na národnej alebo globálnej úrovni. Osoby, ktoré ovládajú takýto jazyk, majú prístup k jeho štúdiu, zvyšujú svoje šance na zvyšovanie svojho ekonomického, kultúrneho a sociálneho kapitálu. Školy, v závislosti od vyučovacích jazykov, sú vtiahnuté do procesu vytvárania sociálnych privilégií. „Žiaci a študenti v RF, ktorí študujú v ruskom jazyku, vytvárajú budúcu elitu“ (Marusenko 2018: 216).

Impulzom pre inovovaný prístup k riešeniu jazykovej politiky v RF sa stal článok prezidenta RF Vladimíra Putina publikovaný v novinách *Nezavisimaja gazeta* 23.1.2012 pod názvom *Rusko: národnostná otázka*, v ktorom definoval ruský národ ako politické spoločenstvo, v ktorom sú osobitným spôsobom organizované kultúrne odlišnosti. Prezident Putin zvýraznil potrebu koexistencie dvoch úrovní identity (občianskej a etnickej) v štáte, ktorý má zložitú etnickú, náboženskú, rasovú a jazykovú štruktúru obyvateľstva, pričom kultúra, jazyk a náboženstvo väčšinového obyvateľstva (v danom prípade ruský národ) sa stáva základom národnej kultúry. (Putin 2012). Je tu evidentná snaha o nápravu stavu, ktorý prispel k rozpadu ZSSR a ktorý pretrváva aj naďalej v RF, spočívajúci v aplikácii modelu štátneho zriadenia, v ktorom sa vnútorné administratívne členenie významne opiera o etnický faktor. V tomto prípade niektoré administratívne jednotky majú svoje „titulárne“ (väčšinové) obyvateľstvo, ktoré samo seba považuje za etnonárod. „Takýto etnonacionalizmus pochádzajúci od pôvodných národov – etnosov oslabuje štát a prekáža formovaniu jednotného politického národa“ (Marusenko 2018: 214). V niektorých subjektoch RF dochádza k porušovaniu princípu dobrovoľnosti vo výbere vyučovacích jazykov. Niektoré republiky neslovanského typu (osobitne Tatarstan, Burjatsko, Baškirstan, Komi) rozhodli v minulosti o povinnej výučbe vlastných jazykov na svojom území aj vo vzťahu k deťom s ruským materinským jazykom.

„Konflikty vznikajú v dôsledku toho, že na postsovietskom priestore neexistuje snaha o posudzovanie a využívanie jazykov nie ako lingvistický či politický ale aj sociálno-ekonomický problém“ (Marusenko 2018: 214).

Návrh zmien Ústavy RF, ktorú začiatkom roka 2020 inicioval prezident RF V. V. Putin a ktoré Štátna дума RF predložila na celoštátne referendum (pôvodne sa referendum malo konať 24.4.2020, ale kvôli pandémie koronavírusu Covid 19 bolo hlasovanie odložené na neskorší termín) sa týka aj ustanovení o postavení štátneho jazyka RF. Navrhované zmeny súčasný text ústavy v čl. 68 a 69 dopĺňajú a konkretizujú postavenie ruského jazyka a upresňujú garancie štátu voči kultúre a jazyku iných etnických spoločností. Novo sa v čl. 69 vymedzuje záväzok štátu (RF) chrániť kultúrnu svojbytnosť všetkých národov a etnických spoločností RF a garantovať zachovanie etnokultúrnej a jazykovej rôznorodosti. Štátnym jazykom RF na celom jej území sa má stať v zmysle navrhovaných zmien v čl. 68 Ústavy RF ruský jazyk ako jazyk štátnotvorného národa tvoriaceho viacnárodný zväz rovnoprávných národov Ruskej federácie. Právo republík ako subjektov RF určiť svoje štátne jazyky na svojom území, ktoré sa môžu používať popri ruskom jazyku v činnosti orgánov štátnej správy, miestnej samosprávy a štátnych inštitúciách zostáva zachované, ba dokonca ústavne posilnené deklaráciou o tom, že RF garantuje všetkým svojim národom právo na ochranu materinského jazyka a vytvorenie podmienok na jeho štúdium a rozvoj. Navrhované zmeny v Ústave RF vo vzťahu k ruskému jazyku majú za cieľ posilniť jeho postavenie ako zjednocujúceho komunikačného prvku multietnického spoločenstva, ktoré prezident Putin už dávnejšie nazval ako ruský politický národ. Z vyjadrení viacerých ruských lingvistov a politikov odôvodňujúcich potrebu posilnenia štatútu ruského jazyka cítiť istú obavu o postavenie ruského jazyka najmä zo strany politických elít neruských spoločností tvoriacich súčasť RF, ktorí v posledných dvadsiatich rokoch využívali štátne jazyky republík RF ako symboly novej štátnosti na upevňovanie vlastných mocenských pozícií na úkor ruskojazyčnej časti federácie.

RF opäť stojí pred výberom a definíciou nacionalizmu v jeho etnickom alebo občiansko-politickom variante. Jazyková otázka sa javí ako kľúčová v riešení problému vytvorenia jednotného občianskeho ruského národa, formovanie ktorého je podmienka udržania národnej jednoty a územnej celistvosti RF. Jednou z príčin rozpadu ZSSR sa stal aj v RF využívaný model štátneho zriadenia, v ktorom sa vnútorné administratívne členenie čiastočne opiera o etnický princíp. V tomto prípade administratívne jednotky tvoria titulárne obyvateľstvo, ktoré sa posudzuje ako etnonárod. Tento etnonacionalizmus, vystupujúci v mene titulných národov – etnosov oslabuje štát a bráni formovaniu jednotného politického národa. Naopak, občiansky na-

cionalizmus je charakteristický inkluzívnym prístupom, kým etnonacionalizmus sa odlišuje exkluzívnosťou. „V podmienkach polyetnického štátu etnonacionalizmus je imanentným zdrojom konfliktov. Sama osebe etnická diverzita nie je príčinou konfliktov, no pri vzniku konfliktov často definuje jeho charakter. Ideológia občianskeho národa zahŕňa princípy zodpovedného občana, jednotný systém vzdelávania, verziu spoločnej minulosti s jeho drámami a úspechmi, symboliku a kalendár, patriotizmus a lojalnosť voči štátu, predstavy o štátnych záujmoch. Všetko toto sa vo svetovom politickom a vedeckom jazyku volá nacionalizmus v jeho občianskom a štátnom variante. Proti občianskemu nacionalizmu stojí ideológia etnického nacionalizmu v mene tohto alebo iného spoločenstva, ktoré môže predstavovať väčšinu alebo menšinu obyvateľstva, ale ktorá definuje svojich členov, nie však všetkých spoluobyvateľov, národom a na tomto základe požaduje vlastnú štátnosť alebo privilegovaný status. Rozdiely medzi dvomi typmi nacionalizmu sú podstatné: etnický nacionalizmus je založený na ideológii vylúčenia a odmietania rôznorodosti, a občiansky nacionalizmus je založený na ideológii solidarity a akceptovania rôznorodej jednoty“ (Tiškov 2016). Kvôli nepripravenosti spoločnosti k akceptovaniu termínu jednotného občianskeho národa bol pôvodne avizovaný zákon o ruskom národe a regulácii medzietnických vzťahov premenovaný na zákon o základoch štátnej národnej politiky.

Dnešná realita je ale taká, že v žiadnom z jazykov národov a národnostných menšín RF, s výnimkou ruského jazyka, nie je možné dosiahnuť konkurencieschopné vzdelanie. Jazykom kultúry a vedy v Rusku je ruský jazyk. V tejto súvislosti, na príklade jedného z „rebelujúcich národov a jazykov“ Marusenko uvádza: „Povinná výučba baškirského jazyka je potrebná iba preto, aby etnické elity mohli udržať status republiky a s ním späté privilégia a udržať si svoju moc. Iná výhoda od všeobecnej baškirizácie nie je“ (Marusenko 2014).

Záver

Z hľadiska lingvistického výskumu je zrejmé, že jazyk nie je možné nevnímať ako súčasť sociálnych vzťahov. Tento geolingvistický prístup musí posúdiť nielen jednotlivé jazyky, ale predovšetkým vzájomné ovplyvňovanie sa geograficko-politických zoskupení existujúcich o. i. na báze preferovaného jazyka.

V západnej Európe sociokultúrna modernizácia prebiehala o dve storočia skôr než v Rusku, jej hnacím motorom boli ekonomické potreby a formovanie človeka novej industrializácie, ktorej organizačnou formou sa

stala občianska spoločnosť a právny štát. Išlo o vytvorenie sociokultúrnych podmienok na formovanie slobodnej, nezávislej a individuálno-zodpovednej osobnosti, ktorá sa realizuje ako aktívne individuum – vlastník. Rozvoj jazykových práv európskych národov súvisí so zdokonaľovaním demokracie v rámci príslušného štátu a na strane druhej s možnosťou medzištátnej komunikácie založenej na základnom princípe procesu integrácie - princípe voľného pohybu osôb. Táto skutočnosť vymedzila následne potrebu vytvoriť spoločný legislatívny základ, ktorý by definoval univerzálne práva jazykových menšín, s existenciou ktorých je jazyk primárne spojený.

Obsahom jazykovej politiky EÚ je aj naďalej hľadanie nových koncepčných prístupov k formovaniu a realizácii integrovanej jazykovej a kultúrnej politiky pri zachovaní národnej svojbytnosti. Nástrojom na dosiahnutie tohto cieľa je koncepcia viacjazyčnosti (multilingvizmu). Multilingvizmus je politika rovnosti jazykov v spoločnosti a tiež schopnosť jednotlivca využívať niekoľko jazykov. EÚ je z tohto pohľadu multilingvisticá medzinárodná organizácia. Jazyková politika EÚ bola definovaná ako multilingvistická už od vzniku európskych spoločenstiev. Odlišuje sa od jazykovej politiky iných medzinárodných organizácií a je založená na princípe kultúrnej a jazykovej rôznorodosti (aj keď samotný termín multilingvizmus sa prakticky nikdy explicitne v oficiálnych dokumentoch únie nepoužil) s cieľom zabezpečiť prístup k informáciám a právu všetkým občanom členských štátov únie v ich oficiálnych jazykoch. Viacjazyčnosť sa v rámci EÚ považuje za najefektívnejšiu formu komunikácie, lebo je hlavnou podmienkou a predpokladom vzájomného porozumenia. Z politického hľadiska sa viacjazyčnosť vníma ako nová stratégia EÚ, ktorá by vytvorila vo vzťahu ku všetkým cudzím jazykom rovnako priaznivú atmosféru na ich štúdium a ovládanie. Ide proti globalizácii, ktorá sa opiera o monolingvizmus (anglický jazyk). Je súčasťou kultúrnej rôznorodosti a nevyhnutnou podmienkou rozvoja človeka ako profesionála a osobnosti. Hlavným nástrojom jazykovej politiky multilingvizmu v únii sa stala vzdelávacia politika.

Jazyková politika EÚ je spätá s úlohami integračného práva, je prostriedkom zabezpečenia medzikultúrneho dialógu a sociálneho zjednotenia, predpokladom vysokého životného štandardu a zamestnanosti. Zároveň vyvoláva viacero lingvo-právnych problémov v súvislosti s rôznymi statusmi jazykov používaných v rámci priestoru EÚ: oficiálne jazyky, pracovné jazyky, štátne jazyky, regionálne jazyky, jazyky národnostných menšín, jazyk migrantov a pod. Vo vzťahu k rozširovaniu jazykov a ich počtu v EÚ existujú protirečivé tendencie. Na jednej strane proces globalizácie podporuje využívanie anglického jazyka a vedie vývoj k monolingvizmu vo vnímaní globish či bruxelish. Na druhej strane, najmä v súvislosti s migračnými vl-

nami prebieha, podľa Humberta Eca, babilonizácia Európy – výrazný rast jazykov v Európe s rôznymi statusmi (Rekoš 2014).

Koncepcia jednotnej jazykovej politiky EÚ absentuje, čo je do istej miery logické vzhľadom na prerozdelenie pôsobnosti medzi inštitúciami únie a jej členskými štátmi. Aj keď v teoretickom vymedzení existuje viacero možností a modelov jazykovej politiky únie ako celku (multilingválnosť, monolingválnosť, *lingua franca*, trhový model a samoregulácia) doterajšie prístupy unijných inštitúcií vykazujú skôr známky živelnosti pri regulácii jazykového priestoru, jazyková prax jednotlivých členských štátov je rôzna. Snaha predísť konfliktom, ktoré by mohli zabrzdiť, či zastaviť európsky integračný proces primárne v oblasti hospodárskych a sociálnych vzťahov a na strane druhej široká paleta jazykovej praxe členských štátov únie, preferujú ekonomicky nákladný a organizačne komplikovaný, ale politicky najpriateľnejší model založený na multilingvizme. Je namierená na vytváranie vo vnútri EÚ multinárodného, multikultúrneho a multijazykového spoločenstva, charakterizovaného na jednej strane ochranou kultúry každého členského štátu EÚ a podporou výučby a ovládania cudzích jazykov vo všetkých štátoch. Viacjazyčnosť v rámci EÚ sa stala výsledkom ekonomickej a politickej integrácie. Pokračujúci integračný proces v rámci EÚ nenaŕša princíp jazykovej rovnoprávnosti, pri vstupe do EÚ sa oficiálny jazyk nového členského štátu automaticky stáva jedným z jazykov únie. V rámci EÚ na rôznych úrovniach koexistujú tak kolektívny ako aj individuálny prejav viacjazyčnosti. V rámci EÚ je pojem viacjazyčnosť chápaný dichotomicky, jednak ako schopnosť človeka hovoriť viacerými jazykmi a tiež ako koexistencia viacerých, navzájom rozdielnych jazykov na spoločnom geografickom území.

Multikultúrna a multijazyková politika EÚ je efektívnejšia pri regulovaní etnolingvistických konfliktov. Teoretickým i praktickým predpokladom k zdĺhavému zjednoteniu štátov v rámci EÚ je dôsledná regionalizácia na etnickom princípe.

Jazyková a vzdelanostná politika EÚ je v úzadí ekonomickej a politickej integrácie EÚ, absentuje dostatočný prejav európskej identity umožňujúci výraznejší regulovaný pokrok v oblasti unifikácie jazykovej politiky EÚ. Jazyková spravodlivosť je akceptovaná, zároveň vnímaná ako brzda trhovej hodnoty jednotlivých jazykov používaných v rámci EÚ. „Koncepcia anglického jazyka ako prvého cudzieho jazyka medzi cudzími jazykmi v komunikácii a vzdelávacom systéme musí ustúpiť koncepcii anglického jazyka ako základného kontaktného jazyka – *lingua franca* zjednotenej Európy“ (Meležik 2014).

RF je a zostáva historicky sa vyvíjajúcim multikultúrnym, multinárodným a multijazykovým štátnym útvarom. Národnostná otázka bola

v bývalom ZSSR a je aj v RF spätá primárne s problémami národnostných menšín. V RF sa stáva čoraz aktuálnejšia aj otázka národno-kultúrneho rozvoja ruského (etnického) národa, ktorý sa v súvislosti s novými pravidlami administratívno-národného členenia v rámci RF stáva na viacerých geografických územiach etnickou menšinou. Všetky jazyky používané na území RF sú objektom právnej regulácie, kultúrnej a vedeckej činnosti. Pre jazykovú situáciu v RF je aj naďalej príznačná významná prevaha ruského jazyka ako dominantného komunikačného prostriedku, posilnená v ostatnom čase aj trhovými vzťahmi s potláčaním menšinových jazykov na úroveň bežného každodenného života. Problémy ovládania, resp. neovládania konkrétnych jazykov sú predovšetkým sociálne. „V multinárodnom štáte akým je aj RF je pre časť populácie (najmä pre predstaviteľov národnostných menšín a imigrantov) dvojjazyčnosť vynútená. Pre nich je výber medzi dvojjazyčnosťou a jednojazyčnosťou zároveň výberom medzi plnohodnotným životom a uzavretým menšinovým spoločenstvom“ (Alpatov 2013: 12).

Najpriateľnejším funkčným modelom pre väčšinu polyetnických štátov, vrátane RF, je trilingvizmus, t. j. viacjazyčnosť s tromi komponentami (materinský jazyk + štátny jazyk+ jazyk medzinárodnej komunikácie) (Michalčenko 2014). Jednou z veľkých výziev pre RF ako demokratický štát, zostáva aj naďalej otázka rusifikácie ako súboru opatrení realizovaných štátnymi inštitúciami, cieľom ktorých je používanie ruského jazyka na príslušnom území a rovnako aj proces pri zavádzaní takýchto opatrení tak vo vzťahu k samotnému jazyku ako aj v širšom kultúrno-religióznom kontexte. Úloha formovania občianskeho ruského národa vyžaduje aplikáciu národnostno-funkčnej paradigmy v jazykovej politike.

Výzvou v tejto súvislosti zostáva pritom, na rozdiel od minulosti, aplikácia demokratických nástrojov rusifikácie s osobitným zreteľom na upadajúcu prestíž ruského jazyka v medzinárodnom meradle. Okrem ustanovenia ruského jazyka v oblasti administratívy, biznisu, vzdelávania a zmien v geografických názvoch sa proces rusifikácie sústreďuje najmä na aktívne rozširovanie ruského jazyka za hranicami RF a osobitne na jeho udržiavanie v štátoch bývalého ZSSR.

Spôsoby realizácie jazykovej politiky v EÚ a RF sú rozdielne, aj keď pojem multilingvizmus sa používa na vysvetlenie koexistencie rôznych jazykových spoločenstiev na rovnakom geografickom a geopolitickom území v rámci jednej politickej jednotky. Rozdiely v realizácii jazykovej politiky medzi RF a EÚ vychádzajú primárne z existencie rozdielnych politických systémov a procesov prijímania vnútorných opatrení a tiež rozdielnych právnych systémov. EÚ je medzinárodná organizácia – politické a ekonomické zoskupenie 27 členských štátov zamerané na regionálnu in-

tegráciu a vlastným, aj keď komplikovaným právnym systémom. Na rozdiel od RF EÚ nie je jednotným štátnym útvarom. Treba pripomenúť aj rozdielny ekonomický potenciál EÚ a RF s tým, že členské štáty majú oveľa vyššiu mieru samostatnosti v politickej, ekonomickej a sociálnej sfére než subjekty RF, čo im umožňuje aj väčší priestor na realizáciu jazykovej politiky než v prípade RF. Významný vplyv na jazykovú situáciu v oboch skúmaných zoskupeniach má ekonomický potenciál oboch skúmaných objektov. Členské štáty únie majú väčšiu mieru samostatnosti v politickej, ekonomickej a sociálnej oblasti než subjekty RF, preto majú aj viac možností venovať pozornosť jazykovej politike, než subjekty RF.

Analýza jazykovej politiky v RF a EÚ však ukazuje, že niektoré procesy v tejto oblasti v skutočnosti nezávisia od spoločenského usporiadania, resp. od politickej štruktúry skúmaných subjektov. Spoločným znakom pre oba skúmané subjekty zostáva motivácia pre definíciu a rozvoj novej jazykovej politiky. Ide najmä o aplikáciu tzv. *lingua franca*, teda používania a rozširovania dominantného jazyka ako najprístupnejšieho a najpohodľnejšieho komunikačného prostriedku. V rámci EÚ ide najmä o diskusie vo vzťahu k anglickému jazyku a v rámci RF o postavenie ruského jazyka. Najmä v prípade RF je tak na strane politických elít ako aj výskumných kapacít zrejme, že prítomnosť *lingua franca* je nevyhnutným predpokladom vytvorenia silného a stabilného štátneho zoskupenia.

Literatúra

- ALPATOV, V. M. (2013): Jazykovaja politika v sovremennom mire. In: *Naučnyj dialog, Filologia*, 2013, č. 5, s. 8-28. <https://www.nauka-dialog.ru/assets/userfiles/1652/Alpatov_Vladimir_Mihaylovich.pdf> [10.4.2020].
- ALPATOV, V. M. (2014): Jazykovaja politika v Rossii i mire. In: BITKEEVA, A. N.; MIKHALCHENKO, V. Y. (eds.): *Jazykovaja politika i jazykovye konflikty v sovremennom mire*. Moscow: RAS, s. 11-24.
- ALPATOV, V. M. (2013/2): Jazykovaja politika v sovremennom mire: „odnojazyčnaja“ i „dvujazyčnaja“ praktiki i problema jazykovoj assimiljacji. In: *Comparative politics*, Vol. 2. No. 12, s. 11-22.
- BARAC, L. (2015): Jazyková politika v procese európskej integrácie. In: KUNOVSKÁ, I. (ed.): *Interdisciplinárny pohľad na výskum cudzích jazykov*. Trnava: SSRP, s. 16-22.
- CALVET L. J. (2010): *Mondialisation, langues et politiques linguistiques*. <<https://www.s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/32949811/Calvet.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3B->

- DMONDIALISATION_LANGUES_ET_POLITIQUES_LIN.pdf&X> [20. 4. 2020].
- DE SWAAN, A. (2004): Endangered languages. In: *European review*, 2004, Vol. 12, No 4, s. 567-580.
- DE SWAAN, A. (2007): The language predicament of the EU since the enlargements. In: *Sociolinguistica*, 2007, No 21, s. 1-21.
- EDWARDS, J. (1994): *Multilingualism*. London, New York: Routledge.
- Europeans and their languages. Eurobarometer survey. Brussels: The European Commission, (2013). <http://www.ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/eurobarometer-survey_en.htm> [20.4.2020].
- Gosudarstvennaja jazykovaja politika Rossijskoj federacii: sostojanie i perspektivy. Materialy „kruglovo stola“. 28 nojabrja 2013 goda. Moskva: Izdanie Gosudarstvennoj dumy (2014), <<http://duma.gov.ru/media/files/o9KmVfuAA5WyAkfax71mDNY5cxzTyFpx.pdf>> [30. 4. 2020].
- GRIN, F.; SFREDDO, C.; VAILLANCOURT, F. (2010): *The economics of the multilingual workplace*. New York: Routledge,
- IVES, P. (2006): Global English: Linguistic Imperialism or Practical Lingua Franca? In: *Studies in Language and Capitalism*, 2006, No. 1, s. 121-142.
- Europeans and their languages. Eurobarometer survey. Brussels: The European Commission, (2013), <http://www.ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/eurobarometer-survey_en.htm> [20. 4. 2020].
- Izvestija. 12.2.2007, <<http://www.izvestia.ru/>> [25.3.2020].
- JASENSKÁ, P. (2018): *Jazyková politika a jazyková situácia v EÚ s ohľadom na angličtinu ako jazyk lingua franca*. Banská Bystrica: Belianum.
- LEJSKOVÁ, A. (2015): Perspektívy jazykovej politiky EU. In: *Jazykovedný časopis*, Vol. 66, No. 2, s. 145-161.
- MARUSENKO, M. A. (2015): *Jazyky i nacional'naja identičnosť: Sovremennye vyzovy nacional'nomu edinstvu i teritorial'noj celostnosti*. Moskva: Naučno – političeskaja kniga.
- MARUSENKO, M. A. (2016): Novyj jazykovyj poriadok (evol'ucia mirovoj sistemy jazykov v epochu globalizacii. V. vsrossijskij sociologičeskij kongres. In: *Sociologija i obščestvo: social'noje neravenstvo i social'naja spravedlivost'*, s. 8760-8776, <https://www.pure.spbu.ru/ws/portalfiles/portal/36985864/_1.pdf> [28.4.2020].
- MARUSENKO, M. A. (2014): *Smena paradigmy jazykovoj politiki Rossijskoj federacii: Neizbežnaja neobchodimost'*. <<https://www.cyberleninka.ru/article/n/smena-paradigmy-yazykovoy-politiki-rossijskoj-federatsii-neizbezhnaya-neobchodimost/viewer>> [29. 4. 2020].

- MARUSENKO, M. A. (2018): Izmenenie paradigmy mirovoj jazykovej polityky i jazykovaja obrazovatel'naja politika v Rossijskoj federacii. In: *Materialy 4-oj meždunarodno-praktičeskoj konferencii „Bi-, poly-,translingvizm i jazykovoje obrazovanie*. Moskva: RUDN, 7. – 8. oktjabrja 2018. s. 211-224, <https://www.pure.spbu.ru/ws/portalfiles/portal/36972706/_._.pdf> [29. 4. 2020].
- MELEŽIK, K. (2014): Jazykovaja politika i jazykovaja real'nost' Jevrosojuza. In: *Mova i kul'tura*. Vol. 17, No. 2, s. 258-265, <<http://nbuv.gov.ua/UJRN>> [30. 4. 2020]
- MICHAŁCZENKO, V. J. (2015): Jazykovaja situacija i jazykovaja politika v sovremennoj Rossii. In: *Jazykovaja situacija v Evrope načala XXI. Veka*. Zbornik RAV, Centr humanitarnych naučno-informacionnych issledovanij. Otdel jazykoznanija. Otvetstvennyj red. Trošina N. N. Moskva.
- MICHAŁCZENKO, V. J. (2014): Jazykovyj konflikt v polietničeskom gosudarstve In: *Jazykovaja politika i jazykovye konflikty v sovremennom mire*. Moskva, <<http://www.philology.ru/linguistics1/mikhalchenko-14a.htm>> [30. 4. 2020]
- MICHELČÍKOVÁ, L. (2013): Viacjazyčnosť ako devíza, rozmanitosť ako možnosť. In: ĽUPTÁK, M.; DEÁKOVÁ, V.; DANIHELOVÁ, Z. (eds.): *Cudzie jazyky v slovenskom vzdelávacom systéme a politika viacjazyčnosti v Európskej únii*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, s. 103-106.
- PUTIN V. V. (2012): Rossija i nacional'nyj vopros. In: *Nezavisimaja gazeta* 23. 1. 2012, <https://www.ng.ru/politics/2012-01-23/1_national.html> [29.4.2020].
- REKOŠ, K. CH. (2010): Jazykovaja politika v Evrope – Vavilone XX veka. In: *Vestnik MGIMO*, Vol. 36, No. 3, s. 224-231 <https://vestnik.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/026_filologiya_02_reko_shkh.pdf> [30. 4. 2020].
- SMIRNOVA, T. P. (2019): *Sovremennaja jazykovaja politika Evropejskogo Sojuza i Rossijskoj federacii: Sravnitel'nyj analiz*. UDK 327.7+81 '272. Kod VAK 10.02.2019. Nižnij Novgorod: 2019. <<https://www.cyberleninka.ru/article/n/sovremennaya-yazykovaya-politika-evropeyskogo-soyuza-i-rossiyskoy-federatsii-sravnitel'nyj-analiz/viewer>> [30.4.2020]
- STRELINGER, J. (2011): Jazyková politika Európskej únie – jej historické východiska a súčasné trendy. In: *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2011*. Bratislava: EKONÓM, s. 593-597.

- TIŠKOV, V. A. (2016): O rossijskom narode i nacional'noj identičnosti v Rossii, <http://www.valerytishkov.ru/cntnt/publikacii3publikacii/-o_rossisko.html> [29. 4. 2020].
- VAN PARIJS, Ph. (2004): English as the European Union's Lingua. In: *Economie publique*, Vol. 15, No 15. s. 13-32.
- VASILJUK, I. P., NASONKIN, V. V. (2007): *K voprosu ob ispol'zovanii russkogo jazyka kak gosudarstvennogo jazyka Rossijskoj federacii: pravovoj aspekt*, <<http://www.lexed.ru/pravo/theory/ezegod52/?vas.html>> [30.4.2020]
- VERLEYSEN, P. (2010): Lingua franca: chimera or reality? In: *European Commission*. Luxembourg: Publications Office of the EU.
- VON BUSEKIST, A. (2012): One Man, One Voice! One People, One Language? In: von BUSEKIST, A.; HERMAN, T. (ed.): *For the People, By the People*. Jerusalem: IDI Press, 2012. s. 51-86.
- ZÁGORŠEKOVÁ, M. (2009). *Kultúry v medzinárodných vzťahoch*. Bratislava: EKONÓM.
- YAGMUR, K. KROON, S. (2016): Objective and subjective Data on Altai and Kazakh Etnolinguistic Vitality in the Russian Federation of Altai. In: *Journal of Multilingual and Multicultural development*, Vol. 27, No3. s. 241-258.

Kontakt:

PhDr. Jarmila Rusiňáková, PhD.

Katedra anglického jazyka	Department of English Language
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics Bratislava
Email Address: jarmila.rusinakova@euba.sk	